

★ GROEP 2 ★ 6 TOT 8 JAAR

Toen ik
Joke van Leeuwen
Querido
(door Bert Wastijn)

OVER DE MAKER

Joke van Leeuwen (geboren in 1952, Den Haag) schrijft romans, poëzie en kinderboeken, tekent en treedt op. Haar werk werd reeds veelvuldig vertaald en bekroond. Momenteel woont ze in het centrum van Antwerpen. Ze studeerde Grafische Kunsten en ook Nieuwste Geschiedenis. In 1978 publiceerde ze haar eerste kinderboek en won ze met haar eerste cabaretprogramma alle prijzen op het Camerettenfestival, waarna ze zes jaar in het officiële circuit rondtoerde. Joke van Leeuwen schreef en tekende intussen tientallen kinderboeken, die veelvuldig werden vertaald en bekroond. In de jaren negentig kwamen haar eerste dichtbundel (C.Buddingh'prijs) en roman voor volwassenen uit. Haar kinderboek *Iep!* werd recent ook verfilmd. (naar: www.jokevanleeuwen.com)

Kort samengevat

Welkom in het dagboek van Deef. Deef vertelt vijftien verhalen. Hij kijkt daarin terug naar vroeger. (*Je vindt een overzicht van alle verhalen op de voorkaft!*)

Toen Deef...

- ... een (mislukte) tekening maakte en het bijna opgaf. Maar wanneer het mannetje op de tekening in zijn hoofd tot leven komt, hij uiteindelijk de tekening toch afmaakt (en nieuwe schoenen wil).
- ... een duif vond, die niet wegvloog. Deef zorgde goed voor de duif en hoopt in ruil dat de duif enkele brieven voor hem bezorgde. Toen de briefjes klaar waren, was de duif helaas gaan vliegen. Dan maar een duivengarage voor als ze terugkomt.
- ... iets moest worden, maar eigenlijk al iets was. Na een zoektocht op het internet, wilde Deef misschien wel onderzoeker worden. Hij haalde een oude klok uit elkaar. In elkaar steken? Dat is een ander beroep.
- ... door heel wat redenen de bus miste en de volgende zou nemen. Die misschien niet dezelfde route zou nemen? Hij wist het niet zeker. Misschien naar het buitenland? Een oerwoud? Of met een vliegtuig? Misschien. Want hij wist het niet. Hij had om (diezelfde redenen) ook die bus gemist.
- ... iets leuk ging doen met zijn vader. Deef en zijn vader zijn die dag naar de dierentuin geweest. Zijn moeder en vader zijn uit elkaar. Hij kreeg een koffertje voor naar vader te gaan. En zijn moeder kreeg een nieuwe vriend. Hij weet heel vaak niet wat hij ergens van moet vinden. Dus dan maar 'o, leuk'.
- ... een woord niet wist. Hij wilde aan minder dingen denken. Kip! Daar dacht hij aan. Maar hij wilde daar niet aan denken. Deef dacht aan veel (sombere) dingen. Is daar een woord voor?
- ... van de hoge springplank sprong. Zoals veel dingen die hij kon, maar nog niet gedaan had. Zelf de koningin kwam supporteren. (*Volgens mij niet echt hoor!*) En het lukte!

... niet kon kiezen tussen de dierentuin of de cinema. Je kunt niet altijd weten wat je wilt! Zoals weten hoe je 's morgens uit bed wil stappen. Kun je ook ruilen? Moeder heeft vader omgeruild, maar Deef kan zijn moeder of vader niet omruilen. Of zijn naam. Of een meester of juf. Deef koos uiteindelijk voor een film.

... een spreekbeurt hield over de uitgestorven Javaanse tijger. Heel de klas liep weg toen er een (denkbeeldige) tijger binnenkwam. De spreekbeurt was goed. Kunnen mensen ook uitsterven?

... zich verveelde en hij iets ongewoon wilde doen. Op handen lopen? De krabloop? Ontdekkingsreiziger speelde. Hij ontdekt dat eigenlijk niemand gewoon is...

... een stripverhaal las en zichzelf in het verhaal verzon. Hij wilde ook een held zijn. Of is een held een moordenaar? Je kunt ook iemand redden in plaats van verslaan. Maar niemand hoefde gered te worden.

... iets niet durfde te zeggen tegen zijn vader. Hij was verdrietig. Sommige dingen zijn eenmaal moeilijk om te zeggen. Hij had in zijn bed geplast.

... een twee spelletjes *Mens erger je niet* verloor tegen een vriend. Deef werd boos en verdwaalde in zijn boosheid in het grote huis. Uiteindelijk terug bij zijn vriend, proberen ze het spel nog een derde keer.

... een club oprichtte om dingen te weten te komen. Hij stelde regels op (want clubs hebben die) en zocht naar leden. Onderweg vindt hij een andere club die ook dingen te weten wilde komen. Maar het was er niet leuk. Hij ging dan maar naar huis.

... van alles moest. Of even niet? Even alleen maar liggen te leven.

1. VOOR HET LEZEN

Aan de slag met een dagboek

Het boek bevat 15 verschillende verhalen en daardoor 15 verschillende thema's. Door de vorm van een soort 'dagboek', kan het leuk zijn om op die manier te vertrekken vanuit de leefwereld van de kinderen. Bij KJV heb je de leesdagboeken. Ofwel hebben ze daar al zaken ingeschreven, of misschien nog niet. Je kunt daar misschien ook iets mee doen.

Creatief aan de slag

Het concept *Dagboek*.

Materiaal

- Lege schriften of boekjes (al dan niet via kladpapier en karton?) of (eventueel) de lees-dagboeken van de kinderen
- Tijdschriften, kleurpapier
- Verf, wasco's, kleurpotloden ...
- Scharen
- Lijmstiften

Opdracht

- Stap 1 Geef elk kind een leeg schriftje of hun eigen lees-dagboek. We gaan de kinderen uitdagen om hun dagboek van een nieuwe kافت te voorzien.
- Stap 2 Leg al het materiaal in het midden van de kring (of op tafel) en laat de kinderen een kleurpotlood en een blad papier te nemen. Ze mogen alles gebruiken.
- Stap 3 Vraag tijdens het knutselen aan de kinderen eventueel deze richtvragen:
- Wat is een dagboek?
 - Waar wordt het voor gebruikt?
 - Wat doe je er mee of wat schrijven/tekenen ze erin?
 - Met wie delen ze zo'n dagboek?
 - ...
- Stap 4 Laat hen hun dagboek bijhouden voor de verwerkingsopdracht op het einde.

Via kringgesprek

Tips bij een kringgesprek: Maak tijd om eerst duidelijke afspraken te maken. Zo bepaal je bv. wanneer iemand aan het woord is (praatstok, vingers omhoog, tong uitsteken ...) en hoe je het gesprek afrondt. Vraag aan de kinderen vooraf wat zij zouden doen als iemand zich niet aan de afspraken houdt. Zo bepalen ze zelf de 'consequentie'. Bij een vaste groep kan het goed zijn om die afspraken aan het begin te maken en vast te leggen voor het hele parcours. Bij elk gesprek kan je hier dan naar verwijzen.

Materiaal

- Jouw/een voorbeeld dagboek of je vraagt de kinderen hun leesdagboek mee te brengen.
- Eventueel het boek 'Toen ik' met eventueel een slotje rond of 'vermomd' als dagboek

Toon je dagboek. Misschien zit hier een slotje op? Misschien geheimzinnig? Vraag de kinderen wat ze zien of waar ze aan denken:

- Herkennen ze wat je toont?
- Wat zien ze?
- Waarvoor zou het kunnen dienen?
- Wie heeft een dagboek (of iets wat er op lijkt)?
- Wat doe je er mee of wat schrijven/tekenen ze erin?
- Met wie delen ze zo'n dagboek?
- ...

Kennismaken met het boek

Je hebt ook een ander boek bij (het boek *Toen ik*). Laat de titel van het boek eens zien.

- Waar denken ze aan bij de titel *Toen ik*?
- Wat zien ze op de kaft: Wat zien ze? (beige, veel tekst, rode titel, kleine tekeningen ...)
- Wat zou (als ze de tekstjes lezen) allemaal in dit boek gebeuren?

In dit verhaal gaan volgen we Deef. Hij doet, bedenkt en verzint van alles. Lees en luister maar mee!

2. TIJDENS HET LEZEN

Tips en opvallende elementen

Je kan de tekst van het boek niet lezen zonder ook de prenten te bekijken. Als je de verhalen zou voorlezen, bedenk dan zeker hoe je de bladzijden zichtbaar kunt maken voor alle kinderen. De kinderen laten meelezen is een andere optie. Het boek is gericht op eerste lezers.

Alles wat wordt gezegd (of al denkend wordt gezegd) komt in handschrift aan bod. Zo zie je een verschil tussen het handschrift van mama en Deef al op blz. 6, of blz. 23.

Sommige stukken neigen naar poëzie. Zoals blz. 30... "Je weet nu eenmaal niet hoe dingen waren gegaan als ze anders waren gegaan dan ze gingen."

- Zie je de kruimeltjes op blz. 41? Die zie zag je misschien ook al tussen de twee titelpagina's vooraan?
- Op blz. 62 verwijst de lepel naar 'hee, de omgekeerde wereld'. Weten de kinderen waarom?
- Zie je op blz. 69 ook wat er op de T-shirt van de man staat die zichzelf wel redt? Hero!
- Op blz. 78 kiest Joke ervoor om de 3 manieren om boos te worden aan te geven met pionnen.

In het boek zit veel humor. Probeer op een bepaalde manier bij te houden welke verhalen (of fragmenten) de kinderen grappig vinden. Daar kun je bij de verwerking nog iets mee doen.

3. NA HET LEZEN

Over het verhaal (beschouwen)

Reconstructie van het verhaal

Deef vertelt zijn verhaal in woord en beeld. Voor we dieper ingaan op het verhaal zelf, kan er even worden stilgestaan of de kinderen de facetten van de verhalen goed begrepen hebben. Dat kan als volgt:

Laat de kinderen in 1 zin vertellen waarover elk verhaal van Deef (volgens hen) gaat.

- Waarom kiezen ze er die zin uit?

Laat de kinderen de avonturen van Deef vertellen aan elkaar (duo's) in 30 seconden.

- Vraag aan de luisterende kinderen welke elementen ze het beste onthouden hebben uit het door hun partner vertelde verhaal. Op welke manier linken ze dat woord aan het boek/verhaal?

Laat hen Deef in 1 woord beschrijven

- Is dat makkelijk? Ja/Nee? Waarom? Kennen ze Deef genoeg? Zouden de kinderen wel of niet bevriend met Deef willen zijn?

Richtvragen over het verhaal

Algemeen over het verhaal

- Welke personages speelden mee in het boek? (Deef, moeder, vader, de klas van Deef, de juf, de vriend van Deef, de mama van de vriend van Deef, de nieuwe vriend van moeder, de duif, de jongen in de put, de held die zichzelf kan redden, andere mensen op straat ...)
- Welk avontuur van Deef vonden de kinderen spannend? Wat gebeurde er?
- Welk avontuur van Deef vonden de kinderen grappig? Wat vonden ze grappig in het verhaal?
- Welk avontuur gaan de kinderen snel vergeten? Of vonden ze minder leuk?
- Welke situaties waarin Deef beland hebben de kinderen zelf al eens meegemaakt? Hoe hebben zij toen gereageerd? Net zoals Deef of anders?

Joke van Leeuwen speelt met taal:

- Wat vonden de kinderen over de taal van het boek?
- Wie zou het boek zelf kunnen lezen? Hebben ze hulp nodig?
- Hoe vonden de kinderen de taal om naar te luisteren?
- Welke moeilijke woorden hoorden of vonden ze in het boek?
- Welke zinnen vonden ze grappig? (hier heb je misschien nog nota's van tijdens het lezen?)

Richtvragen om te filosoferen

Tip: Het fijne rond filosoferen is dat er geen juist of fout antwoord is. Probeer een gespreksomgeving te creëren waar vrijuit praten met respect voor elkaar en elkaars mening centraal staat. Werk eventueel met een praatstok die de kinderen kunnen doorgeven, zodat de vinger niet moet worden opgestoken.

Deef filosofeert het hele boek door. Dat zijn leuke aanknopingspunten om zelf met de kinderen na te denken. Probeer richtinggevende woorden te vermijden die mee sturen.

- Blz. 19, "Op een dag zei iemand dat ik iets moest worden. Ik vond dat ik al wat was, maar dat telde dus niet." Wat bedoelt Deef hiermee, denk je?
- Blz. 22, "Zou een levende vlieg weten dat hij heel klein is? Of zou hij zichzelf gewoon vinden?" Wat denken de kinderen?
- Blz. 30, "Je weet nu eenmaal niet hoe de dingen waren gegaan als ze anders waren gegaan dan ze gingen." Wat betekent dit volgens de kinderen?
- Blz. 49, "Je moet weten wat je wilt. Maar dat kun je niet altijd weten." Is dat zo? Wat is de mening van de kinderen?
- Blz. 59, "Kunnen mensen ook uitsterven?" Kan dat? En zijn mensen dan wel of niet een beschermde diersoort?
- ...

Richtvragen over de illustraties

Tip: Bekijk samen met de groep de kaft en de tekeningen in het boek. Wat vinden ze van de tekening(en) (probeer de woorden mooi of lelijk te vermijden)? Laat de kinderen nadenken wat ze van de tekening of delen van de prenten vinden. Het helpt om hen te laten omschrijven wat ze zien. Vraag

welke dingen ze grappig vonden, waar ze minder blij van worden of wat ze zelf uit de tekening zouden knippen.

Vragen die je bij de prenten kunt stellen:

- Hoe zijn de illustraties gemaakt?
- Wat valt er op aan de tekeningen? (Geen kleuren, somber ...)
- Welke kleuren gebruikt de tekenaar? (Geen enkele!) Wat vinden de kinderen hiervan?
- Welke woorden passen bij de illustraties? Laat de kinderen zelf woorden verzinnen, of doe suggesties als: grappig, donker, triest, vlot, donker, vrolijk, leuk, licht...
- Vinden de kinderen het handschrift deel van de tekening of deel van de tekst? Waarom/Wanneer wel of niet?
- Zou het verhaal zonder tekeningen kunnen lezen?

Werken met woord en beeld

Joke van Leeuwen combineert woord en beeld door elkaar. De tekeningen zijn als het ware onderdeel van de tekst. (Of is de tekst deel van het beeld?) (Of beide?!)

We gaan met de kinderen net als Joke van Leeuwen doen.

Materiaal

- Hun dagboeken (zie *Voor het lezen*)
- Eventueel een voorbeeld uit het boek: bijvoorbeeld blz. 20-21
- Potloden, stiften, wasco ...
- Eventueel tijdschriften
- lijmstiften

Opdracht

- Stap 1 Elk kind heeft zijn/haar dagboek bij.
- Stap 2 Net als Deef, gaan we een verhaal in ons dagboek schrijven. Dat verhaal schrijven we dan ook niet zomaar! We gaan het verhaal schrijven en tekenen tegelijkertijd!
- Stap 3 De kinderen mogen iets schrijven (of tekenen) dat ze echt hebben meegemaakt, maar ze mogen ook een verhaal verzinnen. Dat kan over school, vakantie, de bibliotheek, hun familie, de jeugdbeweging ... zijn.
De verhouding tekst-beeld of beeld-tekst (en waar ze mee willen beginnen) maakt niet uit.
- Stap 4 Laat de kinderen op het einde van de oefening misschien ook vertellen over hun verhaal, als ze dat willen.

Tip: het kan zijn dat de volledige opdracht voor de kinderen nogal 'veel kan zijn'. Het in stappen en fases werken kan voor sommige kinderen helpen. Afhankelijk van het individuele kind, is het best om met een tekening te starten, of met een stukje tekst.

Tip: In plaats van zaken tekenen (soms lopen kinderen vast als het niet lijkt om wat ze bedoelen, (zoals Deef!)), kunnen ze het misschien in een tijdschrift vinden en opplakken? Natuurlijk leunt het tekenen dichter bij de stijl van Joke aan.

ANDERE LEESTIPS

- De avonturen van Lester en Bob / Ole Könnecke (Davidsfonds Infodok, 2015)
- De nieuwe avonturen van Lester en Bob / Ole Könnecke (Davidsfonds Infodok, 2017)
- Waarom een bos geen ramen heeft / Korneel De Rynck, Joris Thys (tekeningen) (Van Halewyck, 2017)

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren. Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.